

På innsiden av førerkortligaen

Mohammed Alayoubi, journalist: E-post: mohammed.alayoubi@nrk.no / 90149298

Olav Døvik, journalist: E-post: olav.dovik@nrk.no / 93260603

Christine Svendsen, reportasjeleder: E-post: christine.svendsen@nrk.no / 48227970

Den 12. mars 2016 avslørte NRK et nettverk i Norge som har spesialisert seg å tilby ulovlig hjelp på teoriprøver til bil. Nettverket brukte avansert utstyr, var godt organisert og tjente opp mot 10.000 kroner per kunde. Senere avslørte vi også et annet nettverk, som blant annet lastebil- og bussjåfører brukte for å bestå obligatoriske teoriprøver.

Gjennom utradisjonelle metoder klarte NRK å komme på innsiden av nettverkene, avsløre deres metoder og vise hvordan de har klart å tjene penger på den ulovlige virksomheten. NRK viste hvordan de kriminelle hadde operert uforstyrret i mange år, uten at hverken politiet eller Statens vegvesen klarte å stoppe dem. Vegvesenet måtte innrømme at de ikke hadde kontroll på situasjonen.

NRKs avsløringer bidro til at samferdselsdepartementet og vegdirektoratet fremskyndet arbeidet med å endre lovverket og rutinene, slik at teoriprøvejuks kunne forhindres.

I rapporten kommer vi til vise hvordan vi måtte finne nye måter å løse problemer vi støtte på da vi arbeidet med prosjektet. Vi håper det kan være lærerikt for andre journalister.

Hvordan startet saken?

Våren 2016 fikk vi, Olav Døvik og Mohammed Alayoubi, informasjon om at det foregikk omfattende ulovlig virksomhet i forbindelse med de obligatoriske teoriprøvene til førerkort. Mohammed snakket mye med asylsøkere fra Syria, som fortalte at de fikk tilbud om mye ulikt, blant annet hvordan de kjapt og enkelt kunne bestå teoriprøven til førerkort. Innvandrere med oppholdstillatelse fortalte om det samme.

Tipsene gikk ut på at dette var et omfattende problem, spesielt i enkelte innvandremiljøer. Kildene sa at det var vanlig at personer med dårlige norsk-kunnskaper betalte for "hjelp" til å bestå den obligatoriske prøven. Prisen var avhengig av hvor mye hjelp man trengte. Det billigste var å betale for å se fasiten, men man kunne også betale rundt 20.000 kroner for "full pakke". Da var man garantert både bestått teoriprøve og oppkjøring. Kildene sa det fantes mange ulike nettverk, blant annet et somalisk, irakisk og albansk.

På dette tidspunktet jobbet vi i nyhetsavdelingens gravegruppe. Vi bestemte oss for å arbeide med saken.

Vi tenkte en del rundt hvordan noen kunne garantere bestått oppkjøring. Samarbeidet de med korruperte sensorer? Fikk de andre til å gjennomføre oppkjøringen? Eller hjalp de folk til å kjøre opp på mindre steder med mindre trafikk?

Ville det være mulig for oss å avsløre dette med å gå undercover? Etter å ha tenkt på ulike løsninger, landet vi på nei. Skulle vi gjøre det selv måtte vi gjennom obligatoriske kjøretimer. Alle hadde førerkort, så skulle vi bruke falsk identitet? Skulle vi fått det til måtte vi

sannsynligvis brutt loven noen ganger. Det kunne vi ikke gjøre. Vi ønsket heller ikke å involvere noen utenforstående til å gjøre det for oss.

Derfor prøvde vi å finne ut hvordan jukset på teoriprøvene foregikk først.

Hva ville vi undersøke?

Fenomenet med avansert juks på Statens vegvesens teoriprøver hadde blitt omtalt litt spredt i nyhetssaker tidligere, gjerne hvis juksere ble tatt på fersken. Vi så at slike saker nesten aldri ble anmeldt, og at politiet aldri hadde etterforsket bakmennene som organiserte virksomheten. Opplysningene vi fikk gikk ut på at dette var mye mer omfattende og vanlig i enkelte miljøer enn det som var kommet fram. De som tipset oss ville si ifra fordi de mente dette var trafikkfarlig.

Vi ønsket å finne ut:

- Hvordan foregår denne ulovlige virksomheten?
- Hvem står bak?
- Hvilke metoder bruker de for å lure Statens vegvesen?
- Hvor mye betaler kundene?
- Hvor omfattende er problemet?
- Hvilke kontroll har Statens vegvesen og politiet?

Kontakt med nettverket

Vi tok så en runde med våre redaktører for å høre om dette var en sak der vi kunne bruke skjulte opptak for å avdekke hvordan dette skjedde. Vi mente skjulte opptak var eneste mulighet for å dokumentere ulovlighetene. Vi visste at vi ikke ville få noen som var involvert til å snakke åpent. Dessuten ville anonyme kilder som fortalte om juks egentlig ikke bringe sakskomplekset videre. Hvis vi derimot kunne vise fram hvordan det avanserte teorijuks foregikk, så ville vi kanskje vekke folks oppmerksomhet. Da kunne vi vise at dette ikke bare var uskyldig juks, men godt organisert av bakmenn som tjente mye penger på det. Vi argumenterte også for at omfattende juks og omgåelser av Statens vegvesens teoriprøver, ville være alvorlig for trafiksikkerheten. Det er disse prøvene som skal luke ut farlige sjåførere. Å avdekke virksomheten ville være en sak av stor samfunnsmessig betydning, og noe som kunne forsvare skjult kamera. Selv om ledelsen i NRK generelt er svært forsiktige med å åpne for bruken av skjult kamera, fikk vi lov til å sette i gang.

Via kilder i innvandremiljøet fikk Mohammed kontaktinformasjon til en person. Det ble sagt at han kunne hjelpe folk med å bestå teoriprøve til bil på en ulovlig måte. Vi startet med å ringe nummeret vi hadde fått mens vi tok opp samtalen. Før vi ringte diskuterte vi:

- Hvilken historie skulle vi fortelle dem?

- Hvor mye kunne vi spørre uten at de ble mistenksomme?

Vi diktet opp en klassisk historie om at Mohammed hadde fått jobb, men at arbeidsgiveren krevde et norsk førerkort. Denne historien måtte vi øve på flere ganger. Mohammed skrev ikke huskelapper eller leste fra en PC, men trente slik at historien virket ekte. Ellers ville det ikke fungere. I tillegg måtte han finne en måte å slappe av på slik at stemmen ikke var skjelvende. Etter å ha hørt på musikken til The Blues Brothers i 10 minutter var han klar.

Fredag 19. februar 2016 ringte Mohammed til personen med et telefonnummer som ikke var mulig å spore tilbake til NRK. Vi regnet med at nettverket kom til å sjekke nummeret, så det ville selvfølgelig være en åpenbar feil å ringe fra et jobbnummer. Det viste seg at NRK hadde et eget lager med SIM-kort som ikke var registrert på NRK eller andre. Vi forklarte dem at vi trengte en mobiltelefon med skjult nummer, og i løpet av fem minutter var det i orden. Vi testet telefonen flere ganger, og mobilnummerets eier dukket ikke opp noe sted.

Vi bestemte oss for at Mohammed skulle snakke arabisk med personen i den andre enden. Det var for å skape tillit og for ikke å avsløre at han egentlig snakker norsk. Dette fortsatte han med gjennom hele operasjonen.

Vi fant også ut at Mohammed skulle oppgi sin fars fornavn som etternavn da han introduserte seg, i tilfelle personen i den andre enden ville google ham. Da ville han raskt finne ut at Mohammed Alayoubi jobber i NRK. Vi regnet med at Mohammed måtte registrere seg med fullt navn hvis han skulle ta en teoriprøve. Det betydde at han måtte ha med identifikasjonspapirer hvis det ble alvor. Derfor oppgav han altså et annet etternavn først, men et etternavn som kunne forklares hvis det ble behov for det.

Vi ringte mannen, som raskt tok telefonen. Mohammed utga seg for å være interessert i å få hjelp til å bestå teoriprøven. Mannen i den andre enden ble rasende og sa følgende: *Du må ikke si hjelp til teoriprøve. Du må si hjelp til eksamen. Du må aldri si sånn. Skjønner du?* Vi hadde tydeligvis ikke sagt det man skulle si når man ringte. Mohammed beklaget seg veldig før han fortsatte samtalen. Men mannen ble svært skeptisk og stilte en rekke spørsmål. Blant annet lurte han på hvordan vi fikk tak i hans mobilnummer. Han trengte et navn til en person som han kjente og som kunne gå god for oss, ellers ville han ikke hjelpe oss. Deretter la mannen på.

Allerede etter noen minutter hadde vi støtt på et stort problem. Fortalte vi hvem som ga oss telefonnummeret hans, ville vi sette kilden i fare. På dette tidspunktet sto hele prosjektet i fare for full stans før det startet. Dermed ble det en diskusjon om hvordan vi skulle løse dette problemet.

Dette gjorde vi: Mohammed ringte til flere kilder og fant ut hva de ulike personene i nettverket het. Vi fant en person som hadde skaffe kunder til det kriminelle nettverket. Han

bor og arbeider i en by i Norge. Vi fant ut at flere av kundene hans het Mohammed. Derfor tok vi sjansen på å oppgi navnet hans til bakmannen selv om vi ikke hadde vært i kontakt med ham. Vi regnet med at den sentrale mannen aldri ville kunne huske alle de ulike Mohammed-ene han hadde gitt nummeret til, hvis han ble spurt om det. På denne måten virket vår historie ekte.

Etter noen timer ringte vi opp igjen og ga den skeptiske mannen navnet. Nå virket han mer velvillig og sa han kunne hjelpe oss. Han ba oss ringe ham tilbake etter to dager, søndag 21. februar.

I telefonsamtalen på søndag var personen i den andre enden enda mindre skeptisk. Etter en kort samtale fortalte han oss at han var fra Somalia. Mohammed snakket arabisk i telefonen og klarte etter kort tid å skape tillit. Vi fant ut at personen som vi snakket med første gangen ikke var den samme som vi snakket med på søndag, men begge var fra Somalia. Mohammed hørte at de hadde forskjellige arabiskdialekt, men begge brukte det samme telefonnummeret. Det virket som om de hadde forskjellige folk på jobb som de tok seg av kunder som ringte.

Vi valgte å kalle personen vi snakket med på søndag for "Ali". Han ba oss komme til Drammen på morgen dagen etter. Ali sa at han skulle ha en annen kunde i morgen, en kvinne. Han ba oss om å ta med pass og 6000 tusen kroner. Vi skulle møte han på en Shell-stasjon i sentrum.

Under telefonsamtalen prøvde Mohammed å få Ali til å fortelle oss om hvordan dette skulle foregå. Mohammed fisket for å få ham til å forklare hvordan vi kom til å få hjelp. "Slapp helt av, jeg forteller senere", sa Ali. Han ba Mohammed ta på seg en langermet genser som dekket hele nakken godt.

Vi regnet med at teorijukset skulle skje på Drammen trafikkstasjon, ikke langt unna bensinstasjonen.

Nå fikk vi plutselig dårlig tid. Vi trodde det ville ta ett par dager før det var alvor. Ingen av oss hadde tidligere mye erfaring med å være undercover-kunde i møte med et kriminelt miljø i Norge. Dette vi måtte planlegge godt. I løpet av ettermiddagen og kvelden måtte vi finne ut:

- Hvordan skulle vi dokumentere møtet med bakmannen?
- På hvilket tidspunkt og hvordan skulle vi avbryte operasjonen?
- Hvordan skulle vi ivareta sikkerheten hvis vi ble avslørt?

På dette tidspunktet viste NRK veldig lite om nettverket som vi skulle treffe i Drammen. Vi måtte ha et team som vil kunne fungere i vanskelige og muligens farlige situasjoner. Vi var ikke klar over hvem eller hvor mange vi kom til å møte.

Først vurderte vi å bruke to team i to forskjellige biler. Men vi valgte det vekk. To biler krevde en person som kunne koordinere de to teamene. Personen måtte ha sambandsutstyr og en kommandobil. Dermed måtte vi ha opptil åtte personer i arbeid. Det kunne gjøre hele operasjonen sårbar. Da måtte vi hatt mer tid til å trene på samarbeidet. Det hadde vi ikke tid eller mannskap til. I tillegg fryktet vi at jo flere folk i felt, jo større sjansen til at noen gjorde en feil og vi kunne bli avslørt.

Derfor valgte vi at et team skulle følge Mohammed. Da var vi mer mobile, hadde bedre oversikt og kunne vi ta raskere avgjørelser. Vi spurte om Gunnar Bratthammer kunne være fotograf. Gunnar har lang erfaring fra felt og konfliktområder. Olav har også lang erfaring, det samme har Mohammed. Vi følte at teamet var forberedt til å takle vanskelig situasjoner. Vi begynte med å gjøre oss kjent med området:

- Vi lastet ned bilder og veikart av både veien til trafikkstasjonen og trafikkstasjonen for å gjøre oss kjent. Hvor skulle vi filme?
- Vi sjekket nærmeste politistasjonen, og med hjelp av Google fant vi ut hvor langt unna politiet var. Hvilken veier kunne vi kjøre for å komme til politiet?
- Vi brukte Google maps for å finne bilder og kart av bensinstasjonen i Drammen sentrum. Hvor skulle vi stå? Hvordan skulle vi filme?

Flere timer før møtet med Ali, kjørte vi til bensinstasjonen og trafikkstasjonen for å rekognosere og kartlegge hele arbeidet. Flere plasseringer for film og sikkerhet ble vurdert. Vi kjørte flere ganger rundt stasjonen med en anonym NRK-bil for å bli kjent i området.

Deretter gjorde vi Mohammed klar:

- Han fjernet alle bankkort, pressekort, mobiltelefonen og andre typer kort som kunne knytte han til NRK.
- Vi skaffet en ny mobil, og et skjult nummer. Vi lagret telefonnummeret til politiet i Drammen, til samarbeidspartneren Olav og nummeret til Ali.
- Mohammed brukte en rød lue slik at han ville bli enklere å se på avstand.

Tekniske utfordringer

Vi sto overfor flere tekniske utfordringer i forbindelse med dokumentasjon av den ulovlige virksomheten. Vi kunne selvfølgelig ikke bruke vanlig kamera. Vi kunne heller ikke bruke skjult kamera som kunne monteres på kroppen. Vi fryktet at de skulle sjekke eller oppdage ledningene og kameraet dersom de skulle sette jukseutstyr på oss. Derfor måtte vi finne en metode som kunne bruke uten å bli avslørt.

Etter litt diskusjon og vurdering av forskjellige tekniske muligheter, fant vi en løsning. Mohammed skulle ta med seg en liten sekk. I sekken monterte vi en liten sendemikrofon. Mikrofonen skulle sende lyden til Olav og fotograf Gunnar. De brukte selvfølgelig en bil uten

NRK-merker. NRK-teamet skulle ta opp lyden hele tiden og følge med på det som ble sagt. Hvis de hørte Mohammed si det avtalte kodeordet "hamza" skulle de ringe til politiet. Det var kodeordet for at Mohammed var avslørt.

MIKROFON: I sekken plasserte vi en sendemikrofon slik at følgebilen kunne høre hva som skjedde i bilen Mohammed satt i. Det hadde store fordeler.

I tillegg satt vi et lite kamera i sekken som hadde kapasitet til å ta opptak i flere timer. Vi gjemte sendemikrofonen og det lille kameraet i sekken sammen med undertøy, klær og toalettsaker. Hvis vi ble spurt hvorfor vi hadde med en sekk skulle Mohammed si at han skulle besøke dama si i Oslo etter teoriprøven.

Mohammed tok også med seg et lite Gopro-kamera. Det gjemte vi i frakken hans. Vi lagde et lite hull i lomma slik at kameraet kunne slippes helt ned i foret. Hvis han skulle bli sjekket, ville kameraet være vanskeligere å finne.

I NRKs følgebil satt altså fotograf Gunnar og reporter Olav. Gunnar brukte et lite kamera som ikke syntes på avstand.

VENTER PÅ ALI: Mohammed har sekk med sendeutstyr, Gopro-kamera i lomma og rød lue slik at han var lett å kjenne igjen. Han har også 6000 kroner og et pass, slik "Ali" har gitt beskjed om.

Gjennomføringen

Mannen fra det kriminelle miljøet dukket opp 45 minutter etter avtalt tid. Han parkerte sin sorte Golf og så etter Mohammed. Ali var rundt tretti år og var fra Somalia. Han var ikke så veldig høy, men han var selvsikker og virket uredd. Han hadde på seg en fransk lue og brun skinnjakke. Mohammed hilste på han og satte seg i hans bil. Det første Ali lurte på var om Mohammed hadde pass og penger. Han lurte også hvorfor han hadde med seg en sekk. Dette hadde vi trent på. Mohammed reagerte fort og plukket ut undertøyet og andre klær, og fortalte at han skulle besøke dama. Ali sa det var greit. Mohammed lukket sekken og

satte den i baksetet. Deretter skulle Ali plukke opp en annen person. En kvinne i trettiårene skulle også ta teoriprøve på en ulovlig måte denne dagen.

Kvinnen hadde bakgrunn fra et asiatisk land og hadde bodd lenge i Norge. Hun hadde forsøkt å ta teoriprøven mange ganger uten å lykkes. Nå ville hun ha en ny jobb, men arbeidsgiveren krevde førerkort. Kort tid etter at Ali hadde plukket opp kvinnen klaget han på at genseren hennes ikke var dekkende nok. Han kjørte kvinnen hjem. Hun skiftet genseren og satt seg i bilen.

Det viste seg at vi ikke skulle til Drammen trafikkstasjon likevel, men til Drøbak. Ali forklarte hva Mohammed og kvinnen skulle gjøre og hvordan hans ulovlige virksomhet fungerte. Vi var heldige med den andre kunden. Hun snakket norsk med bakmannen. Dekkhistorien vår var jo at Mohammed snakket så dårlig norsk at han måtte ha hjelp til teoriprøven. At kvinnen og bakmannen snakket norsk sammen gjorde at vi fikk svært gode opptak. Hun stilte bakmannen mange spørsmål, noe som ga oss verdifull informasjon som var viktig for å forstå hvordan det kriminelle nettverket opererte i Norge.

Da vi hadde kjørt et stykke sendte Mohammed en melding til følgebilen om at bakmannen hadde lagt merke til vår bil og var mistenksom. Vi kjørte raskt forbi ved første mulighet. Fotograf Gunnar googlet Drøbak trafikkstasjon og fant ut at det gikk en blindvei bak trafikkstasjonen som kunne være et fint sted for oss å parkere. Så vi kjørte dit. Det eneste vi var redde for var om kanskje dette også var et sted som bakmannen pleide å bruke.

Gunnar og Olav hørte nå ikke lengre hva som ble sagt i bilen. Men vi hadde nok opptak av samtaler fra bilen der bakmannen fortalte om hva han drev med og instruerte kundene sine om hvordan dette skulle gjøres.

Ved ankomst i Drøbak parkerte Ali 150 meter unna trafikkstasjonen. Han åpnet hanskerommet og hentet to mobiltelefoner. Han ga de til den kvinnen som var med. De to mobiltelefonene skulle hun plassere i sokkene sine. Han plasserte også en liten øreplugg i øret hennes. I tillegg monterte han to mikrofoner, en rundt halsen og en rundt armen hennes. Han ringte de to telefonene og sjekket at utstyret fungerte. Etter at kvinnen gikk inn for å ta prøven flyttet Ali bilen, og ringte til en medhjelper fra den samme mobiltelefonen og opprettet en telefonkonferanse. Medhjelperen satt på et ukjent sted. Det var han som hadde fasiten på spørsmålene. Dette gjorde de sannsynligvis for å minske risikoen for å bli tatt på fersken med fasiten.

Da vi kom fram til trafikkstasjonen i Drøbak gikk fotograf Gunnar ut av bilene og fant seg et gjemmede i et grantre. Der hadde han oversikt over inngangen til trafikkstasjonen. Der satt han og filmet alle som gikk inn og ut. Slik fikk vi bilder av kvinnen. På dette tidspunktet hadde vi ikke lengre oversikt over hvor bakmannen og hans kunder befant seg, men vi kommuniserte med Mohammed via tekstmelding.

Den asiatiske kvinnen var først ut, men hun fikk tekniske problemer og hørte ikke verken Ali eller medhjelperen. Det var en ulyd i systemet. Nå var det Mohammeds tur, men planen var hele tiden å trekke seg når vi hadde nok dokumentasjon. Mohammed fortalte Ali at han var altfor nervøs til å gjennomføre prøven: "Jeg har et veldig lavt blodtrykk og kan ikke ta den", sa han.

Hva fant vi ut?

- Hvordan Ali og de andre i nettverket organiserte teoriprøvejuks, hva de tjente og hvor smidig operasjon de hadde
- At dette ene nettverket fortalte at de opererte over hele landet, og hadde gjort det i minst åtte år

Hva lærte vi?

Bakmannen dukket ikke opp til avtalt tid. Vi visste ikke helt når han ville komme, så kameraet vi hadde montert i frontruta på følgebilen sto i opptak hele tiden. Men fordi bakmannen var forsinket gikk batteriet ut før han dukket opp. Så bildene fra det kameraet var ubrukelige.

Vi lærte at det var bra at vi som satt i følgebilen kunne høre hva som ble sagt i bilen med bakmannen. Men vi måtte være ganske nære for å få det med oss. Lyden ble for eksempel dårlig når det lå en bil mellom oss på motorveien. Derfor måtte vi legges oss like bak og faren for at det skulle virke mistenksomt ble større.

På to tidspunkt underveis mistet følgebilen nesten bakmannens bil. Det skjedde fordi vi ikke forsto at de kjørte til togstasjonen for å plukke opp den andre kunden. Vi trodde de var på vei til trafikkstasjonen i Drammen. Men fordi lyden plutselig kom tilbake på et tidspunkt fant vi igjen den svarte Golfen som da sto parkert. Vi skjønnte altså hvor bilen var fordi signalene kom tilbake og vi da forsto at bilen måtte være i nærheten. Vi i bilen bak forsto heller ikke hva som skjedde da bakmannen plutselig kjørte inne på flere småveier i et boligfelt. Vi valgte da å stoppe fordi det ville virke mistenkelig om vi fulgte etter der. Det viste seg at bakmannen kjørte hjem til kvinnen fordi hun ikke hadde på seg en stor nok genser og derfor måtte skifte.

Det viste seg å være veldig effektivt at Mohammed kommuniserte med oss via tekstmeldinger fra bilen foran. Mohammed passet også på å sette seg i baksetet. Da virket det ikke så mistenkelig at han holdt på med mobilen sin. Etter hvert kunne han også ta noen skjulte opptak med mobilen og Gopro-kameraet skjult i hånden.

FORTALTE VILLIG: Den andre kunden stilte "Ali" en rekke spørsmål og han fortalte villig vekk om businessen sin. Hun betalte 10.000 kroner for å bestå teoriprøven. Mohammed filmet dette med et Gopro-kamera han hadde gjemt i lomma.

Hvor mye skulle vi anonymisere?

Ved publisering av sakene diskuterte vi hvor mye vi skulle anonymisere personene vi filmet med skjulte opptak. Disse personene gjør noe ulovlig, men Vær varsom-plakaten punkt 4,7 slår fast: *"Vær varsom med bruk av navn og bilde og andre klare identifikasjonstegn på personer som omtales i forbindelse med klanderverdige eller straffbare forhold."*

Vi valgte derfor å sladde mye og vri på stemmene slik at de ikke skulle være gjenkjennelige. Dette var en del jobb og det ble gjort i flere omganger i diskusjon med redaktørene. Etter at vi vred på stemmene ble det vanskeligere å høre hva som ble sagt derfor bestemte vi oss for å tekste samtalen som ble tatt opp inne i bilen i tv-innslaget.

Vi ringte også opp Ali og kvinnen og fortalte dem at vi hadde filmet dem. Vi ga dem mulighet til å svare. Disse samtalen tok vi også opp for å ha som dokumentasjon hvis det skulle bli mer problemer senere. Bakmannen svarte bare med å legge på røret. Vi sendte ham derfor også en lang SMS hvor vi skrev det samme budskapet. Han svarte aldri.

Da vi skulle ringe opp den asiatiske kvinnen som forsøkte å jukse, tok vi kontakt med en kollega i Migrapolis i Østlandssendingen som snakket hennes morsmål. Han fungerte som tolk i samtalen. Hun snakket dårlig norsk, og det var viktig for oss at hun skulle forstå alt vi sa til henne. Først nektet hun for alt og la på. Men da vi ringte henne opp igjen og fikk forklart hvordan dette skulle brukes ble det en litt lengre samtale. Vi forklarte henne at hun bare måtte ringe oss opp igjen hvis hun hadde noen flere spørsmål.

Vi visste ikke at bakmannen skulle ha med seg en kunde til denne dagen. Det var flaks at kvinnen ikke hadde tatt på seg stor nok genser og at de derfor måtte kjøre hjem til henne så hun kunne skifte før de dro videre. Slik fikk vi vite hvor hun bodde og det gjorde det enklere å finne ut navnet og telefonnummeret hennes.

Parallelt hadde vi samlet inn tall på juks som var avdekket på trafikkstasjonene rundt om i landet. Vi kartla de få anmeldelsene om juks som fantes. Vi undersøkte også påstander fra Ali om at han samarbeidet med kjøreskoler og en ansatt på en trafikkstasjon. Dette kom vi ikke til bunns i.

Gode tips

Noen uker etter at opptakene ble gjort, publiserte vi saken: [Her skal kvinnen jukse på teoriprøven](#). Vi sendte en lang reportasje i Lørdagsrevyen og fulgte opp med en rekke saker på TV, radio og nett.

Publiseringen skapte mye engasjement. Vi fikk tips på e-post og folk ringte oss opp. Mange tips var interessante og vi forsøkte å følge opp og undersøke så godt vi kunne i dagene og ukene som fulgte. Noen av tipsene sjekket vi ut uten å finne grunn til å gå videre, og andre klarte vi ikke å komme til bunns i.

I starten av april, en knapp måned etter første publisering, fikk Olav en telefon fra en person som allerede hadde gjort en del forarbeid selv. Av hensyn til kildevern er det en del ting vi ikke kan fortelle rundt dette. Tipseren hadde lagt merke til arbeidet som vi hadde gjort med skjult kamera og håpet vi kunne gjøre det samme igjen. Tipset gikk ut på at det også fantes bakmenn som hjalp folk å jukse på teoriprøvene til tyngre kjøretøy. Tipseren fortalte at han hadde hørt om en rekke utlendinger som ville bli bussjåfører, som planla å jukse på den obligatoriske prøven fremtidige bussjåfører må gjennom. Dette vekket vår interesse. Fantest det mange bussjåfører som egentlig ikke skulle ha fraktet passasjerer? Akkurat hvor og hvordan denne virksomheten foregikk visste tipseren ikke, men personen var innstilt på å samarbeide med oss for å forsøke å avdekke dette.

Vi fikk kontakt med en annen person som ønsket å bidra til det samme. Vedkommende var allerede i kontakt med Statens vegvesen om dette for å sikre seg mot problemer senere dersom dette skulle bli avslørt. Den andre personen, som ville jobbe med oss, hadde allerede en avtale om å møte en bakmann for å få hjelp til å jukse en bestemt dag. Vår "muldvarp" hadde ingen erfaring med journalister fra før, men ønsket å ha på seg et skjult kamera for å dokumentere hvordan jukset foregikk. Personen hadde inntrykk av at bakmennene var redde for å bli avslørt.

Vi ville ikke at Mohammed skulle infiltrere dette miljøet. Han hadde allerede fått negativ oppmerksomhet etter den første saken fra miljøer som drev med dette. Muldvarpen hadde allerede kontaktene som skulle til og vi vurderte det slik at det ikke ville være mulig for oss å bygge opp den nødvendige tilliten til å gjøre det samme.

Dette var en god anledning til å finne ut mer om bakmennene. I sakene vi hadde publisert hadde vi fokusert på Ali og kvinnen, men vi hadde ikke klart å finne ut mer om hvem Ali jobbet sammen med. Det vi fikk høre tydet også på at dette var en annen juksemetode enn den vi hadde omtalt i den første saken.

Vi hadde flere møter med muldvarpen og en representant for Statens vegvesen. Der gjorde vi det klart at vi kunne samarbeide med dem om å avsløre dette, men at opptak som ble gjort med vårt utstyr måtte regnes som vårt råmateriale og at de delene av dette som ikke

var publisert ikke kunne gis videre til myndighetene. Det gikk muldvarpen med på. Vi gjorde det også klart at vi sannsynligvis måtte anonymisere personene vi eventuelt ville avsløre og at vi heller ikke ville kunne gi fra oss vår bakgrunnsinformasjon ut over det vi selv ville publisere.

Også i denne saken måtte vi bruke skjulte opptak for å dokumentere hvordan jukset foregikk. Nå var det mye vi måtte tenke gjennom:

- Hvordan skulle vi ivareta sikkerheten til muldvarpen?
- Hvilket utstyr skulle han bruke?
- Hva skulle NRK gjøre dersom han ble avslørt?

Vanligvis bruker vi et knappnålskamera når vi driver med skjulte opptak. Men kameraet har mange ledninger, som kan være ekle å ha på seg. Muldvarpen kom til oss for å få opplæring, og da personen fikk kameraet på seg ble vedkommende nervøs. Vi dro til SpyShop på Storo-senteret og kjøpte et lite kamera som er skjult i en penn. Det gjorde operasjonen mye tryggere og personen ble selv roligere. Dette skjulte kameraet var enkelt å skru av å på og vanskelig å avsløre. Muldvarpen hang pennen i jakkelomma.

Vi øvde også på hvordan vedkommende skulle oppføre seg, som ikke å spørre for mye eller gjøre ting som kunne virke mistenkelig. Muldvarpen var veldig ivrig etter å avsløre nettverket, og vi la stor vekt på at det var greit hvis vedkommende ikke klarte å finne ut noe, om operasjonen ble mislykket eller vedkommende ville trekke seg. Det var viktig for oss at vi tok vekk så mye press som mulig.

Også før vi skulle gjøre disse opptakene diskuterte vi hva vi skulle gjøre hvis noe gikk galt og bakmennene avslørte oss:

- Vi avtalte et møtested i Oslo sentrum som alle skulle oppsøke hvis vi måtte avbryte operasjonen.
- Etter den forrige runden med skjulte opptak, hvor følgebilen mistet Mohammed to ganger på grunn av uventede ting, hadde vi fått tips om en app som kunne hjelpe oss. Glympse fungerer slik at du kan dele din lokasjon med dem du tillater at følger med på hvor du er. Vi fikk muldvarpen til å laste ned denne appen slik at vi kunne følge med på hvor vedkommende var til enhver tid.
- Vi diskuterte med redaktøren og nyhetsdirektøren hva vi skulle gjøre hvis muldvarpen ble oppdaget og truet av et kriminelt miljø, og hva NRKs ansvar ville være i en slik situasjon.

Gjennomføringen

Den dagen møtet skulle skje møtte muldvarpen i NRKs lokaler. Det var viktig at kamerautstyret til muldvarpen virket, og vi ville være tilstede når muldvarpen skulle slå det

på. Vi kjørte vedkommende ned til sentrum, skrudde på kamerat i pennen og slapp vedkommende av et stykke unna det avtalte møtestedet.

Mohammed og Olav ventet ute på gata. De hadde med seg små kameraer. Vi passet på å holde god avstand. Vi hadde plassert ut to anonyme biler. I en av dem satt en sjåfør klar. Planen var at vi skulle kunne komme oss raskt unna hvis det ble behov for det.

Det visste seg at møtet ikke skulle være der vi trodde. Bakmannen tok muldvarpen en helt annen vei. Derfor mistet vi oversikten over hvor de var et øyeblikk. Det var vanskeligere enn vi trodde å skygge noen i Oslo sentrum. Vi trodde en stund at signalene vi fikk på kartene fra appen Glympse måtte være feil. Til slutt så det også ut som om mobilen stoppet et sted. Etter at tipseren sendte oss en tekstmelding skjønnte vi hvor vedkommende var. Det viste seg også her at tekstmeldinger var en svært effektiv måte å kommuniserer på, som ikke vekket oppsikt. Vi hadde fått tipseren til å lagre våre telefonnumre med tilforlatelige navn på sin telefon og avtalen var at vi ikke skulle svare på noen meldinger eller sende noen til muldvarpen så lenge vedkommende var sammen med bakmennene.

Det visste seg at disse bakmennene brukte en leilighet som ligger rett bak politistasjonen på Grønland i Oslo. Utenfor leiligheten så vi at det gikk en person fram og tilbake på fortauet og holdt vakt, så vi holdt oss på avstand og var forsiktige.

Det kom stadig nye personer til leiligheten. Da de kom frem, ringte de et nummer. Deretter fikk de oppgitt riktig ringeklokke og noen åpnet døra for dem.

TEGNING: Det var en stor overraskelse for oss da vi så at førerkortligaen var naboer til Oslo-politiet. Olav tegnet denne da han oppsummerte den begivenhetsrike dagen da muldvarpen oppsøkte nettverket.

Hvordan foregikk jukset?

Nå var muldvarpen inne i leiligheten og gjorde skjulte opptak. Dette ga oss god dokumentasjon om hvordan jukset foregikk og hvordan bakmennene så ut.

Bakmennene fortalte at de hadde fasiten til alle teoriprøvene til Statens vegvesen, også for tyngre kjøretøy som buss og lastebil. I leiligheten samlet de kunder, som hadde betalt for å få se fasiten til prøvene. De fleste som var i leiligheten snakket dårlig eller ingen norsk. I stedet for å pugge de riktige svarene, fikk de råd om å memorere ett par ord i spørsmålet og

ett par ord i svaret. På den måten kunne de bestå prøven uten å forstå selve innholdet. For dette betalte de mellom 3000 og 5000 kroner. Det virket som om bakmennene drev stort, siden det var mye trafikk til og fra leiligheten.

På gulvet i leiligheten satt flere personer. Etter at de betalte fikk de utdelt hefter med fasitene. Når man først hadde betalt, kunne man få komme tilbake å pugge senere hvis man ønsket det.

Mohammed og Olav satt utenfor leiligheten og filmet alle som kom og gikk. I etterkant fortalte muldvarpen om ett par urovekkende funn:

Vedkommende hadde sett en e-post som virket å være sendt fra vegvesenet.no. I tillegg så vedkommende at det trolig foregikk narkotikasalg i et annet rom i leiligheten. Dette gjorde at oppdraget ble mer risikofylt enn vi først trodde. Vi visste ikke noe om hvor farlige disse bakmennene kunne være. Derfor er vi også svært forsiktige med hvilke opplysninger vi kan skrive her.

Det virket også som om det var tre bakmenn: En somalier, en pakistaner og en afghaner. Men hvem var de og hvordan kunne vi finne ut mer om dem?

FØRERKORTLIGAEN: Dette er en av personene i nettverket. Vi jobber mye for å finne sikker identitet på bakmennene, men det var ikke helt enkelt.

Overvåking av leiligheten

Det muldvarpen fortalte oss ga noen ekstra utfordringer når vi skulle lage sakene våre. Det var vårt ansvar å ikke avsløre muldvarpen. Vi visste ikke hva dette nettverket kunne gjøre hvis de fant ut hvem som hadde avslørt dem. Vi gjorde først et anonymt TV-intervju med muldvarpen om hva vedkommende hadde sett inne i leiligheten. Vi planla også å bruke de skjulte opptakene som vi fikk fra innsiden. Men etter flere runder landet vi på at det ville være for risikabelt. Vi visste for lite om hvor mange personer som var innom akkurat denne leiligheten og vi ville ikke risikere noe.

Muldvarpene var positiv, motivert og helt avgjørende for at vi i det hele tatt skulle få komme på innsiden. Det var en litt ubehagelig situasjon for oss å ikke selv ha kontroll over det som skjedde, men samtidig ha ansvaret. Vi forsøkte å instruere så mye som mulig i forkant, men

vi følte at det kanskje ble stilt litt for mange spørsmål inne i leiligheten og var redd for at personen skulle bli avslørt. Derfor var vi lettet da vi bestemte oss for at vi hadde fått det vi trengte og sa stopp. Muldvarpen var ikke redd og var egentlig villig til fortsette, men vi mente det ikke var trygt nok.

Etter å ha tatt denne avgjørelsen var vi avhengige av å få andre opptak som vi kunne bruke av bakmennene, jukserne og leiligheten. Vi bestemte oss for å overvåke inngangspartiet. Vi hadde allerede noen bilder av folk som kom og gikk. Da muldvarpen var inne i leiligheten, hadde vi altså parkert i nærheten og filmet. Slik fikk vi bilder av flere av bakmennene og noen av dem som skulle jukse, som vi også hadde bilder av inne fra leiligheten der de faktisk leste på fasiten.

Vi ønsket altså å følge med på trafikken over lengre tid og hadde møter med våre redaktører om hvordan vi kunne gjøre dette. En mulighet var å sette opp et kamera for å filme alle som kom og gikk. Vi fant raskt ut at det ikke vil gå, siden det ville regnes som ulovlig overvåking.

I stedet valgte vi oss uten noen dager som hvor vi satt i den anonyme NRK-bilen med et kamera klart og filmet hver gang det kom noen forbi. Det viste seg at det var mest trafikk til og fra leiligheten i helgene. Vi overvåket leiligheten to helger på rad.

Det var ikke enkelt å finne parkeringsplass i området og vi var nødt til å stå et stykke unna for ikke å bli oppdaget. Det ble noen lange timer i bilen, men det gav til slutt resultater. Vi så at flere av de samme personene kom og gikk fra leiligheten. Vi fikk nummeret på bilene til folk som hadde noe med leiligheten å gjøre.

På to helger hadde vi registrert mellom 10 og 30 personer som hadde oppsøkt førerkortlagaen på Grønland. I tillegg visste vi at det hadde vært mange personer i leiligheten samtidig som vår muldvarp. Senere fikk vi vite at de hadde holdt på i minst fem år. Hvis aktiviteten var like høy hele tiden, kunne det bety at ett par tusen personer hadde fått førerkort på ulovlig vis, bare gjennom dette nettverket. Vi visste om to andre nettverk, så det kunne bety at omfanget var mye større enn vi hadde forestilt oss.

KUNDE: Her står en kvinne som har betalt for å få fasiten til teoriprøven. Hun snakker med to bakmenn. Den skarpe fargen på antrekket hennes hjalp da vi skulle filme henne på trafikkstasjonen senere.

Hvem var bakmennene?

Nå hadde vi relativt gode bilder av de vi trodde styrte førerkortligaen, men det gjensto en del research for å finne ut hvem disse bakmennene faktisk var.

Opptakene inne fra leiligheten og informasjonen tipseren hadde fått kunne vi uansett bruke som bakgrunn for å finne ut mer. Det var svært nyttig. De hadde også gitt en del informasjon om seg selv og hva de drev med til muldvarpen inne i leiligheten. En av dem gikk i en taxi-skjorte.

Muldvarpen hadde også et telefonnummer, som vedkommende hadde brukt for å komme i kontakt med førerkortligaen. Dette nummeret var registrert på et somalisk navn, men vi kunne ikke vite om denne personen hadde noe med dette å gjøre nå. Vi sjekket telefonnummeret med en politikilde. Da fikk vi noen svært gode opplysninger.

Det viste seg nemlig at nummeret var registrert av politiet for fem år siden i forbindelse med en sak om mulig ulovlige og store pengeoverføringer til Somalia. Da hadde politiet oppdagat at nummeret ble brukt i forbindelse med juks med teoriprøver. Men denne saken hadde ikke blitt fulgt opp videre og etterforskningen hadde blitt lagt bort. Det viste seg altså at nettverket hadde operert i minst fem år, og at de hadde vært i politiets søkelys uten at noen ble gjort. Politiet hadde notert seg flere navn i tilknytning til telefonnummeret. Dessverre matchet ingen av disse navnene med navnene muldvarpen hadde notert seg. Vi måtte prøve noe annet.

Gjennom et søk i eiendomsregistret fant vi ut at leiligheten som var base for førerkortjukset var en utleieleilighet. Eieren visste ikke noe om hva som foregikk i den. Vi kontaktet henne, men hun kunne ikke gi oss navnet på leietakeren fordi det var et firma som sto for utleien. Dette firmaet påsto at de var ulovlig for dem å oppgi til noen hvem de som leide av dem var, heller ikke til politiet. Det var merkelig, men det hjalp oss altså ikke videre.

Vi møtte forsøke en annen metode for å finne ut hvem som leide denne leiligheten. Inngangen til leilighetene var stengt med en låst port, så det var ikke mulig for oss å komme oss inn i bygningen uten hjelp. Vi fant tilfeldigvis ut at det skulle være visning på leiligheten som lå i etasjen over. Vår reportasjeleder Christine og kollega Paal Wergeland, som nå også jobbet med dette prosjektet, dro på visning. De utga seg for å være et par på husjakt. Planen var å ta bilde av postkassene i gangen. Det fungerte bra, og vi fikk tak i flere forskjellige til dels lignende somaliske navn som vi kunne researche videre på.

På trafikkstasjonen

Mens vi fortsatte jakten på bakmennene, ville vi finne ut om de vi hadde bilder av fra leiligheten faktisk gjennomførte jukset. Vi ville filme dem på trafikkstasjonen.

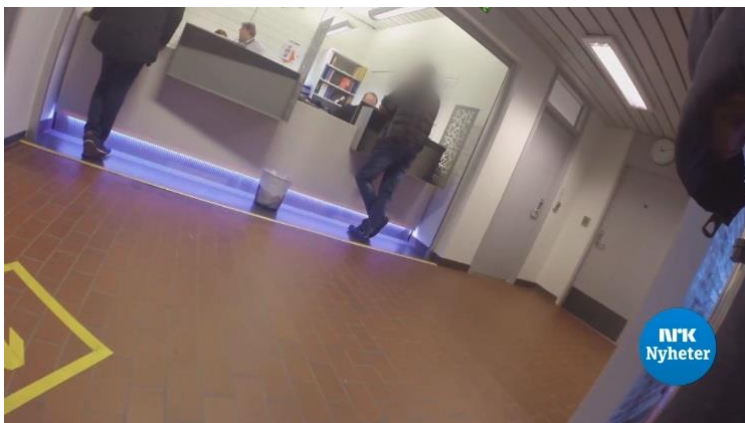
Bakmennene sa til vår muldvarp at vedkommende skulle dra til Risløkka trafikkstasjon på et visst tidspunkt. Det var tidlig på mandager. På den måten ble det mulig for oss å sitte utenfor trafikkstasjon i vår anonyme NRK-bil for å følge med på om det kom noen vi kjente forbi. Den første mandagen kom det ingen, men på andre forsøk fikk vi napp. En kvinne og en mann som hadde pugget prøvene i leiligheten kom samtidig. Kvinnen hadde på seg et lyseblått antrekk og hvit veske, og var lett å kjenne igjen fra jukseleiligheten. Vi hadde også bilder av at hun leste på fasiten inne i leiligheten.

Det er usikkert for oss om disse to kjente til hverandre, men vi visste og kunne dokumentere at begge hadde vært i kontakt med den samme førerkortligaen. Vi visste også at de nesten ikke snakket et ord norsk. Kvinnen skulle ta teoriprøven for bil. Mannen skulle ta teoriprøven på yrkessjåførkurset for buss.

For å finne ut hva personene het, fikk vi innsyn i en oversikt over alle som hadde gjennomført teoriprøven på Risløkka denne aktuelle dagen. Vi fikk også vite hvilket klokkeslett prøvene var tatt. På den måten kunne vi finne ut hvem som hadde jukset og kunne oppsøke dem for å få imøtegåelse.

Vi utnyttet også språkkunnskapene til andre NRK-kollegaer da vi skulle konfrontere jukserne. Det viste seg å være helt nødvendig. Mannen som forsøkte å jukse på teoriprøve for buss nektet for alt. Etter at saken var sendt ble vi kontaktet av en venn av ham som snakket norsk og truet med søksmål dersom vi ikke fjernet sakene.

Tre kvinner i Oslo hadde samme navn som jukseren. Vi ringte gjentatte ganger og sendte tekstmelding, men fikk ikke svar fra noen av dem. Paal og Christine oppsøkte leilighetene til alle de tre, men ingen åpnet da vi banket på.

KLOKKA PÅ VEGGEN: Her skal iraneren registrere seg for å ta prøven som kan godkjenne ham som bussjåfør. Vi sammenstilte loggene med klokka på veggen, og fant ut hva han het. Mannen nektet for alt.

Utro tjenere?

På bakgrunn av dokumentasjonen som muldvarpen hentet ut inne fra leiligheten ville vi finne ut om prøvene førerkortligaen hadde, var de ekte prøvene vegvesenet brukte. Vi ba

Vegdirektoratet sjekke for oss, og etter en del undersøkelser kunne de bekrefte at førerkortligaen hadde fått tak i de originale prøvene.

Det var viktig for oss, men direktoratet fikk ikke noe av vårt materiale som var filmet med pennen. Det materialet som vegvesenet undersøkte, fikk de av muldvarpen. Vedkommende hadde hentet dette inn på en annen måte og i en annen sammenheng. Slik ble det heller ikke noe problem for oss om direktoratet ville gå til politiet med dette senere. Noe de også gjorde.

Et spørsmål som vi nå måtte stille oss var hvordan bakmennene hadde klart å få tak i alle spørsmålene, og ikke minst de riktige svarene på disse teoriprøvene. Kunne det være noen på innsiden hos Statens vegvesen som hjalp dem?

Jukserne fikk beskjed fra bakmennene om akkurat hvilket tidspunkt de skulle ta prøven og ved hvilke trafikkstasjon. Vi lurte på om det betydde at de samarbeidet med noen som var på jobb på samme tidspunkt.

Det var tydelig at fasitene på teoriprøvene som ble visst fram var skrevet av, fordi de inneholdt skrivefeil som ikke var på vegvesenets originale prøver. Ellers var alt likt. På noen av bildene og illustrasjonene kunne man se at de er fotografert av en dataskjerm.

Det kunne enten bety at noen i ligaen hadde tatt prøvene flere ganger og samtidig filmet med skjult kamera. En utro tjener i Statens vegvesen kunne også ha filmet prøvene.

Vi var allerede i kontakt med Statens vegvesen om dette, og brukte denne kontakten til å få mest mulig informasjon om hvordan deres teoriprøver fungerte. Det var ikke så enkelt. Vegvesenet ønsket å holde mest mulig hemmelig for å unngå mer jukse.

Det viste seg at det var et begrenset antall personer som har tilgang til fasiten på disse prøvene. En vanlig ansatt ved en trafikkstasjon et sted i Norge har ikke det. Man må også slå inn et personnummer for å kunne gjennomføre en slik prøve. Teoriprøven for personbil klasse B er såkalt randomisert. Det betyr at spørsmål og svaralternativer kommer i tilfeldig rekkefølge og trekkes av en datamaskin. Datamaskinen trekker fra et visst antall spørsmål som ligger i en base. Dette er gjort for at det skal bli vanskeligere å jukse. Bakmennene må derfor vite akkurat hvor mange spørsmål som er totalt i databasen og ha tilgang til dem. Det kan tyde på at de må ha fått hjelp av noen med kjennskap til dette. Statens vegvesen ville for eksempel ikke gi oss detaljer om hvor mange spørsmål de totalt hadde i sin database.

Etter hvert fant vi ut at teoriprøvene i andre førerkortklasser som buss og lastebil ikke var randomiserte på samme måte. Her ble de samme spørsmålene stilt i samme rekkefølge hver gang, noe som gjorde det enklere å jukse. Dette ønsket heller ikke Statens vegvesen at skulle bli kjent.

Muldvarpen vår tok også teoriprøven. Han kunne fortelle at de fikk akkurat de samme spørsmålene på prøven, som de hadde pugget i leiligheten. Svaralternativene var de samme og kom i samme rekkefølge.

Uansett hvordan bakmennene har fått tak i spørsmålene så må noen som kan dette godt ha visst dem hva som er riktig svar. Verken vi eller Vegvesenet kom nærmere svaret på hvordan bakmennene har klart dette. Men for framtiden vil også teoriprøvene i andre førerkortklasser bli randomisert og databasen med spørsmål skal bli utvidet.

I mellomtiden hadde vi også snevret inn mulige identiteter på bakmennene.

Politiet som ikke ville aksjonere

Vi satt med omtrent fem somalisk navn som kunne være den somaliske bakmannen. Vi hadde også noen mulige identiteter på den afghanske og pakistanske mannen vi hadde fulgt med på. Navnene hadde vi funnet ved å gå på visning, gjøre ulike søk med nummeret vi visste var i bruk av nettverket, søk på Facebook, søk på ulike navn muldvarpen hadde registrert i leiligheten og en haug med andre søk. Et av navnene var også tilknyttet ett par somaliske restauranter i Oslo. Mohammed og Christine spiste middag ute noen ettermiddager på rad for å se etter kjenninger, men uten resultat. Et annet tips var at en av bakmennene jobbet som sykepleier på Ahus. Vi ringte dit for å spørre etter vedkommende.

Til slutt måtte vi innse at vi ikke klarte å finne eksakt identitet på alle bakmennene vi hadde bilder av fra leiligheten og utenfor leiligheten. Vi bestemte oss for å ringe nummeret vi visste var i bruk av nettverket, i tillegg til alle vi trodde var tilknyttet førerkortlagaen på Grønland.

Statens vegvesen ønsket at politiet skulle gå inn i leiligheten å ta beslag i datamaskinene for om mulig å få svar på hvor bakmennene hadde fått informasjonen fra. Slik håpet de at eventuelle utro tjenere skulle bli avslørt. Vi gav dem derfor litt tid til å forsøke å gjennomføre dette før vi begynte å ringe rundt til bakmenn og juksere som vi hadde filmet. Da ville de få vite at de var avslørt og sannsynligvis rydde leiligheten. Men selv om politiet fikk informasjon fra vegvesenet om naboileiligheten, og også ble varslet om mulig narkotikasalgs der, skjedde det ikke noe på lang tid. Vi vet ikke om politiet noen gang valgte å gå inn i leiligheten. Til slutt kunne ikke vi holde saken lengre og måtte starte vår ringerunde til personene vi skulle omtale.

Da vi ringte nummeret som ble brukt i virksomheten gjorde personen som tok telefon seg bare dum. Han latet som om han ikke forsto noe. Senere ringte en annen person fra det samme nummeret og han sa også at han ikke kjente seg igjen i noe av det vi sa. Heller ingen av de andre vi snakket med innrømmet at de hadde noe med teorijukset å gjøre. Vi sendte dem tekstmeldinger der vi forklarte saken, hva vi hadde filmet, hva vi kom til å publisere og når. Vi hørte ingenting fra noen av dem.

Like etter kjørte vi til leiligheten på Grønland. Vi så flere somaliere som kom ut av leilighetsbygget med sorte søppelsekker, som de lempet inn i en bil. Det kan ha vært tilfeldig, eller det kan ha vært bakmennene som kvittet seg med bevis.

Ett par dager senere publiserte vi en sak om førerkortligaen som uforstyrret og i stor stil drev med ulovlig virksomhet et steinkast fra politiet: [Selger teoriprøven bak politihuset i Oslo](#). Vi fulgte opp med en rekke saker.

Statens vegvesen valgte til slutt å anmelde mistanke om korrupsjon i egne rekker for å få politiet til å aksjonere mot leiligheten. Men det førte heller ikke fram. Anmeldelsen ble henlagt. Statens vegvesen mener, etter å ha gjennomført egne undersøkelser, at ingen av deres egne ansatte har samarbeidet med dette nettverket.

Vi klarte heller ikke å avdekke eventuelle utro tjenere i vegvesenet eller kjøreskolelærere som samarbeider med de kriminelle nettverkene. Men det vil vi jobbe videre med.

Hva fant vi ut?

- Hvordan Grønlands-nettverket organiserte virksomheten sin, at den var velorganisert og involverte mange personer.
- At nettverket hadde de ekte teoriprøvene og fasitene til Statens vegvesen.
- At nettverket på Grønland hadde drevet uforstyrret i minst fem år.
- At det etter all sannsynlighet er en rekke bussjåfører på norske veier som har ikke har bestått teoriprøven sin på ærlig vis.

Hva skjedde etterpå?

Den første runden med saker om juks på teoriprøver med tekniske hjelpemidler gjorde at både samferdselsministeren, Vegdirektoratet og riksadvokaten reagerte.

- Statens vegvesen satt ned en hurtigarbeidende gruppe for å finne tiltak for å stoppe jukset. De la i sommer fram en rapport med tiltak på kort og lang sikt. Flere av dem er allerede gjennomført.
- Det er innført eksamensvakter på alle trafikkstasjoner i hele landet i tillegg til grundigere ID-kontroll.
- Samferdselsministeren sa at karantenetiden for personer som ble tatt for å jukse på teoriprøven skulle utvides fra 14 dager til et år. Dette forslaget ble sendt ut på høring av Vegdirektoratet.
- Riksadvokaten sa at politiet neppe burde henlegge anmeldelser av slikt juks slik de hadde gjort tidligere. Dette ble tatt opp med i et møte med landets politimestre.

Etter sakene om førerkortligaen på Grønland i Oslo ble det også reaksjoner:

- Vegvesenet innrømmet at de ikke hadde kontroll på situasjonen, og at det var all grunn til å tro at det finnes ulovlige bussjåfører på norske veier.
- NHO Transport krevde hastemøte med Vegdirektoratet.
- Statens vegvesen valgte til slutt å anmelde mistanke om korrupsjon i egne rekker for å få politiet til å aksjonere mot leiligheten. Anmeldelsen ble henlagt.
- Trygg trafikk krevde at Vegdirektoratet bytter ut alle spørsmålene i alle teoriprøver for å hindre juksing. Det har ikke skjedd, men spørsmålsbasen skal utvides og alle prøvene skal randomiseres i fremtiden.

Til tross for at myndighetene gjennomførte flere tiltak, tror vi at førerkortligaen fortsatt holder på med den ulovlige virksomheten sin. Vi har fått tips om at nettverket på Grønland bare har flyttet til en annen leilighet og fortsatt driver med det samme. Vi håper likevel at sakene våre har ført til at det er vanskeligere å jukse og vi vet at hvert fall at Vegdirektoratet tar dette langt mer alvorlig enn de gjorde tidligere.

Vedlegg: Oversikt over saker

NRK.no

Her skal kvinnen jukse på teoriprøven

<https://www.nrk.no/norge/her-skal-kvinnen-jukse-pa-teoriproven-1.12830882>

Politiet mistenker store mørketall

<https://www.nrk.no/norge/politiet-mistenker-store-morketall-1.12831984>

Journalisten forteller: I baksetet med teoriprøve-ligaen

<https://www.nrk.no/norge/journalisten-forteller-i-baksetet-med-teoriprove-ligaen-1.12829774>

Skal ta førerkort: – Jeg har fått tilbud om å jukse

<https://www.nrk.no/norge/skal-ta-forerkort--jeg-har-fatt-tilbud-om-a-jukse-1.12834129>

Vegvesenet ønsker strengere reaksjoner på juks

<https://www.nrk.no/norge/vegvesenet-onsker-strengere-reaksjoner-pa-juks-1.12833280>

Vil innføre ett års karantene for teoriprøvejuks

<https://www.nrk.no/norge/vil-innfore-ett-ars-karantene-for-teoriprovejuks-1.12847972>

Trafikkskoler knyttes til kriminelle nettverk

<https://www.nrk.no/norge/trafikkskoler-knyttes-til-kriminelle-nettverk-1.12834113>

Riksadvokaten: – Jukseanmeldelser bør neppe henlegges

<https://www.nrk.no/norge/riksadvokaten--jukseanmeldelser-bor-neppe-henlegges-1.12862137>

Foreslår ett års karantene for juks med teoriprøven

<https://www.nrk.no/norge/foeslar-ett-ars-karantene-for-juks-med-teoriproven-1.12900744>

Førerkortjuks pågår i nabobygget til politiet

<https://www.nrk.no/norge/forerkortliga-styres-av-bakmenn-selger-teoriproven-bak-politihuset-i-oslo-1.12904987>

Her skal han jukse for å bli bussjåfør

<https://www.nrk.no/norge/her-skal-han-juke-for-a-bli-bussjafir-1.12906588>

Statens vegvesen: Vi har vært for godtroende

<https://www.nrk.no/norge/statens-vegvesen-vi-har-vaert-for-godtroende-1.12909306>

Busselskap mottar søkere som ikke kan kjøre

<https://www.nrk.no/norge/busselskap-mottar-sokere-som-ikke-kan-kjore-1.12911260>

Trygg Trafikk: Prøvene må endres

<https://www.nrk.no/norge/trygg-trafikk-provene-ma-endres-1.12918932>

– Det er forferdelig mye fanteri og juks

<https://www.nrk.no/norge/-det-er-forferdelig-mye-fanteri-og-juks-1.12921949>

– Betenkelig at Vegvesenet ikke har bedre kontroll med teoriprøvene

<https://www.nrk.no/norge/-betenkelig-at-vegvesenet-ikke-har-bedre-kontroll-1.12922242>

Temaside om førerkortjuks: <https://www.nrk.no/emne/forerkortjuks-1.12917312>

Dagsrevyen:

Magasinsak i Lørdagsrevyen 12. mars 2016: **Slik jukes det på teoriprøven**

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA02031216/12-03-2016#t=14m27s>

Kveldsnytt 12. mars 2016: **Politiet om juks på teoriprøver**

<https://tv.nrk.no/serie/kveldsnytt/NNFA23031216/12-03-2016#t=3m39s>

Nyhets sak Søndagsrevyen 13. mars 2016: **Samferdselsministeren vil stramme inn regelverket**

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA03031316/13-03-2016#t=15m50s>

Nyhets sak i Dagsrevyen 27. april 2016: **Juks med teoriprøven for buss**

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA19042716/27-04-2016#t=7m34s>

Nyhets sak i Dagsrevyen 21, 27. april 2016: **Busselskaper reagerer på juks** (Innslaget starter rundt tre minutter ut i sendingen)

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen-21/NNFA21042716/27-04-2016#>

Radiosaker:

Nyhetsmorgen med reportasje og intervju med samferdselsministeren 14. mars 2016:

Kriminelle samarbeider med trafikkskoler

<https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50005116/14-03-2016#t=27m55s>

Nyhetsmorgen 28. april 2016: **Reagerer sterkt på førerkortjuks**

<https://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50008116/28-04-2016>